

Exodus 17:1-7 Johannes 4:5-26

Westerkerk 8 maart 2026

Ds. Herman Koetsveld

De evangeliëlezing van deze 3^e zondag van de veertigdagentijd gaat over de kernvraag van ons leven: uit welke bron put je als je niet alleen in jezelf, maar ook vanuit de wereld om je heen de meest bizarre gebeurtenissen probeert te begrijpen? Het verhaal heeft ook een onmetelijk grote betekenis als je bedenkt dat het gaat over een ontmoeting tussen een Jood en een Samaritaanse. Vijanden eigenlijk die elkaar juist op het punt van het ware geloof het licht in de ogen niet gunnen. Dit verhaal raakt daarmee aan de grote doorgaande vijandschap van eeuwen en eeuwen in het Midden-Oosten met de huidige krankzinnige uitbarsting van geweld als het zoveelste rampzalige hoofdstuk.

Het is een zeldzaam mooi gecomponeerd verhaal. Een typisch Johannes-verhaal ook: boordevol misverstanden. Een verhaal over de diep-menselijke vragen van zin en onzin, van leven en dood, van goed en kwaad, van licht en duister, van hoop en wanhoop.

Met de concentratie op de woorden van Jezus van Nazareth. Maar Johannes diept dat uit, met reden: want bij hem wordt het: het woord Jezus van Nazareth. En nog zeg ik het niet goed. Bij Johannes is het: het woord van God = Jezus van Nazareth. De Logos, het woord dat uitgaat van de Eeuwige vindt in deze mens van vlees en bloed zijn menselijke gestalte inclusief lijden en dood. Wie dat vatten kan, die vatte het.

Deze Logos, dit woord, spoort niet met onze huis-tuin- en keuken logica. De misverstanden zijn daarom in Johannes' evangelie niet van de lucht, maar ze verbeelden de overtuiging van de verteller dat de waarheid van God niet te raap ligt. Het vraagt om een dieper verstaan en dieper kennen. Woorden, zinnen als schilderijtjes die niet alleen een plaatje laten zien, maar verbeeldingen zijn van een diep-menselijke behoefte, een diep-menselijke vraag. Laten we een paar van die schilderijtjes gaan bekijken die de meester-verteller heeft opgehangen in de ruimte van dit verhaal. Met het oog op deze verbeelding speel ik als het ware de rol van gids. (Dopeling Stijn is de laatste tijd gids in onze stad).

Dames en heren, welkom in dit prachtige gebouw van het verhaal van de evangelist Johannes. Als u hier even om u heen kijkt dan ziet u een hoop voorstellingen die u wat vreemd voorkomen wellicht. Graag wil ik samen met u

bij enkele daarvan stilstaan om het een en ander te kunnen toelichten. Wilt u mij volgen alstublieft en blijft u vooral bij elkaar, want je kunt hier vrij snel verdwalen.

Kijk, hier ziet u het eerste tafereel met een plaatsnaam erop: Sichar. Dat dorpje zult u verder nergens vinden in de Bijbel en ook archeologen weten er niet van. Vermoedelijk bestaat het hele dorp niet eens, maar u moet weten dat Sichar zoiets betekent als: naaste plek. En dat is typisch Johannes, voelt u wel, want daar gaat het in dit verhaal nu juist over. Over een plaats die vlakbij is waar je iemand ontmoet die je leven een radicale wending kan geven. Heel dichtbij, maar ook nooit helemaal samenvallend met je eigen thuis, met je eigen leven, maar een 'naaste plek'. Je kunt er zo naartoe wandelen. Begrijpt u de hint van de verteller?

En daar, kijk, dat daar is een bron. Het is niet zomaar een bron natuurlijk, dat voelt u wel aankomen, want het is de bron van Jakob. De bron van de mens die streed met God en daarom de naam Israël kreeg. Apart he? dat nergens in de traditie over een bron van Jakob wordt gesproken en dat de verteller zo veel later met dit detail komt. Maar ik zei u al: het is niet zomaar een put met water, het gaat om veel meer. Het is veel dieper dan de meters die je moet afdalen om je emmer te kunnen vullen.

Het is de bron van Jakob, van Israël dus, in het land van Samaria. U weet inmiddels wellicht dat de Joden en de Samaritanen elkaar niet kunnen luchten of zien, maar beiden hebben zij de Thora, de eerste vijf boeken van Mozes als het hart van hun geloof. Woorden van godswege die voor hen beiden de bron zijn waaruit zij putten. Begrijpt u hoe de verteller ons wil brengen bij wat gemeenschappelijk is, wat in ons allemaal leeft? Uit welke traditie je ook komt? Die dorst naar woorden die ons leven doen oplichten, die ons leven bevestigen en richting geven, dat kennen we allemaal.

En juist in een van die boeken van Mozes, het tweede, Exodus, wordt met grote nadruk gesproken van het volk dat dorst naar water in de woestijn. En weet je nog wat er toen gebeurde? Dan moet Mozes niet zomaar een put gaan graven, maar hij moet met zijn staf op de rots van Horeb slaan. Op de berg waar de Eeuwige zijn woorden spreekt over zijn mensen. 'Het waren tien geboden die God schreef in de steen; het waren tien geboden, voor elke vingen één'. En die rots vanwaar de woorden Gods klinken geeft nu het water in overvloed om de dorst te lessen. Levend water. Woorden van God. Bron. Voelt u het al een beetje mee, die directe associatie van levend water met de woorden van de Ene?

Jezus zit daar alleen, ziet u wel, daar bij die bron van Jakob. Het is omstreeks twaalf uur, het heetste van de dag. Dat is normaal gesproken de tijd van de binnenkamer, om in de koelte en de schemer van die plek je gebeden te zeggen. En daarmee, met die tijdsaanduiding wordt er weer een extra lijntje getrokken tussen het zoeken naar God en het dorsten naar levend water.

Maar kijk, daar komt een vrouw, een Samaritaanse. Zij neemt niet het meest geschikte moment te baat om te gaan bidden, maar het meest onmogelijke moment om water te putten. Ze gaat ervan uit dat ze niemand zal ontmoeten. Zo is het gegaan in haar leven. Ze is de spotzieke bliken meer dan zat. Eenzaam is ze geworden. Verder weten we niets van haar, maar misschien wordt dat straks nog wat duidelijker. Maar dan zit daar een voor haar onbekende man. Overduidelijk een Jood.

Ziet u het voor u? Scherper hadden de contrasten niet geschilderd kunnen worden. Een joodse rabbi, man, tegenover een Samaritaanse vrouw die haar stad- of dorpsgenoten niet onder ogen durft te komen. In het helle licht van de middag. En dan zijn eigenlijk alle aspecten in beeld gebracht voor een zeer bijzondere ontmoeting. 'Geef Mij te drinken'. Dezelfde vraag als toen het volk aan Mozes in de woestijn; nu door Jezus gesteld aan een vrouw in de marge, maar samen bij de bron. Samen hebben zij dorst.

Misschien dat we nu kunnen doorlopen naar het volgende tafereel. Of nee, wacht even. Doet u even uw ogen dicht en probeert u zich voor te stellen wat er nu als het meest voor de hand liggende beeld verschijnt, nadat Jezus gevraagd heeft, of liever gezegd, opgedragen heeft hem drinken te geven. Inderdaad: vrouw neemt kruik van schouder, laat die in het water zakken om hem te vullen en laat Jezus tenslotte drinken. U heeft gelijk, dat zou normaal gesproken het volgende plaatje zijn geweest.

Maar nu Johannes, kijk maar eens goed wat hij nu doet. Die scherpe contrasten rond dat centrale punt van de bron zet hij verder voort in het gesprek. Want dat komt er: een gesprek. Een bizar gesprek. Want alles wat de vrouw nu verder zegt staat in het teken van het normale begrip van dorst, drinken, water enz. En daar tegenover is alles wat Jezus zegt over dezelfde begrippen 100% verbeelding van iets anders, van een andere werkelijkheid. De vrouw praat over water, H₂O,

levensbehoefte nummer 1. Jezus praat over levend drinkbaar water, maar dan in geestelijke, overdrachtelijke zin, evenzeer levensbehoefte nummer 1.

Misverstand op misverstand.

‘Dat water waar u het over heeft, dat wil ik ook wel, hoef ik hier nooit meer te komen, nog minder risico op pijnlijke ontmoetingen. Doe mij maar een litertje of wat’. De geestelijke, diepere dimensie van wat Jezus hier zegt, ‘levend water’, ontgaat de vrouw volledig. Geen woord komt over. Niets. Er moet iets anders gebeuren. Er moeten innerlijke luiken opengaan die die vrouw ooit vergrendeld heeft, kwetsbaar als zij is geworden. Getekend door de tragiek van de keuzen en het noodlot van haar bestaan.

Lieve mensen, hier aangekomen ziet u hoe de schrijver de scherpe contrasten van net loslaat om beter te kunnen verbeelden waarom deze vrouw Jezus niet verstaat. De tinten worden zachter ziet u. En u moet weten dat Johannes dit zo optekent, zo met woorden schildert om ons te laten zien, waarom ook wij Jezus vaak niet verstaan en het vaak lijkt alsof de man van Nazareth eerder iemand van een andere planeet is dan de mens die ons wil bevrijden van wat ons klein, schuldig en buiten de vrede houdt.

Jouw leven zelf is zo vaak de oorzaak van jouw onbegrip, van je oppervlakkigheid, van je vlucht voor het licht van de waarheid. Schuld, natuurlijk, jouw stommiteiten die je niet meer goed kunt maken. Je leven overdoen kan niet. En gaandeweg heb je je afgesloten voor verdieping, voor de vragen waar je niet meer uitkwam, misschien heb je je wel het meest afgesloten voor de waarheid die zo pijnlijk alles aan het licht zou brengen. Laat maar zitten. Het leven is lastig zat.

Maar niet alleen jouw persoonlijke schuld; veel vaker is het die mix van ondoorzichtige factoren die jouw leven in steeds meer grijstinten kleurde: je teleurstellingen, de pijn die een ander je aandeed, het verlies dat je eigenlijk nooit helemaal goed verwerkt heb. De beelden die op je beeldscherm verschijnen. Je probeert het weg te stoppen en daarmee heb je een stukje van jezelf weggestopt. Of moet ik zeggen: heb je jezelf weggestopt? De deuren en de ramen van je leven gesloten, kwetsbaar als je bent geworden voor al die kwalijke invloeden van buitenaf. En ook in deze krankzinnige week voel je dat zo maar: ik sluit me af. Ik wil, ik kan het niet meer zien.

Jezus begrijpt dat. Hij wordt een Heiland, een heelmaker genoemd en nu kunt u zien waarom. Hij biedt de vrouw de kans om zich te openen. Dat moet ook, wil

zij gaan begrijpen wat hij bedoelt met het levend water, dat hij geven wil waardoor zij nooit meer dorsten zal. Maar de manier waarop hij dat doet. Jezus heeft gezien, aangevoeld dat deze vrouw buiten de gemeenschap is komen te staan, omdat zij om welke reden dan ook niet in een vaste relatie haar leven leefde. 'Ga, roep je man, en kom hier'.

Snap je wat een barmhartige ruimte Jezus de vrouw biedt? Ze kan, ook letterlijk, alle kanten op. Ze kan weggaan en niet terugkomen. Ze kan een smoes verzinnen. Ze kan zeggen dat ze verder geen tijd heeft. Alles kan. Ook haar kwetsbaarheid tonen. En dat doet ze. Tegenover deze onbekende rabbi durft ze dat. Eindelijk misschien. Zo kwetsbaar en fragiel klinkt het: 'ik heb geen man'. Dan weet die rabbi wel genoeg.

En dat weet Jezus inderdaad. En hij geeft het haar terug: je hebt de waarheid gesproken. Dat is een enorme stap, om jouw waarheid te spreken. Voor hoeveel van ons geldt dat niet dat het bijna onmogelijk is om jouw waarheid uit te spreken. Jezus scheidt die ruimte, dat dat kan gebeuren, mag gebeuren. Wat een genade.

Als wij gemeenschap van Christus zijn, ook nu, in deze tijden van opperste verwarring en zoeken, dan hebben wij in elk geval deze schildering voor ogen te houden. Die van een Heiland, een heelmaker die alle ruimte schept voor mensen om hun innerlijke deuren en ramen te openen om met hun waarheid voor de draad te komen, hoe moeilijk, hoe kwetsbaar, hoe schuldig, hoe verdrietig, hoe pijnlijk, hoe gekwetst dan ook. Daar moet de kerk, daar moeten wij in elk geval goed voor zijn: dat het die naaste plek is voor mensen waar zij kunnen opademen bij het verhaal van die unieke ontmoeting met Hem die ons zo nabij is.

Kijk wat er nu gebeurt. Nu deze vrouw zo dichtbij haar waarheid is gekomen, nu wil zij ook dicht bij God komen. Het is eigenlijk een beweging. Zo gaat dat, zo hoort dat bij elkaar. Tot jezelf komen. Tot de Ene komen. Maar ze twijfelt er nog over hoe ze dat moet aanpakken. Tja, wij Samaritanen zus, jullie Joden zo. Wij protestanten, wij katholieken, moslims, hindoe's, agnosten...

Maar nu komt het gesprek werkelijk goed op gang. Nu komen ze op hetzelfde spoor, nu de vrouw haar waarheid heeft durven uiten. Nu komt ze als maar dichterbij de bron met het levend water. 'Als jij wilt bidden, dan kun je overal bidden, daar hebben jij en ik geen heilige plek voor nodig. Geen tempel, geen berg, geen kerk, geen moskee. Want God is Geest, zegt Jezus. En als je bidt, bidt

dan in geest en waarheid. Voelen jullie aan: hoe hier alle vijandsbeelden worden doorbroken. Deze beweging: jij en ik, natuurlijk zo anders in zijn uitdossing, vormgeving enz., maar verbonden in geest en waarheid.

Zien jullie, hoe de waarheid van de vrouw haar opent voor de waarheid van de Eeuwige die Geest is? Die nooit samenvalt met wat voor plek, wat voor ritueel, wat voor macht, wat voor menselijke voorstelling dan ook? En wat is dat lastig te pakken, vast te houden, in kaart te krijgen. 'Er zal nog iemand komen, zegt de vrouw, die ons dit alles nog duidelijker zal maken: de Messias, de Christus, ik geloof dat hij komt.

De Christus, Hij zal ons alles verkondigen, Hij zal ons de woorden van godswege weer uitleggen als Mozes bij de berg, woorden als levend water. Verkondiging, evangelie, God als geest die woord wordt, de messias, die zal ons daarbij helpen. Hij zal ons leiden in zijn waarheid die godzijdank mijn waarheid opheft, optilt, meedraagt.

Als u nog even verder meeloopt, dan ziet u hier het laatste schilderij in deze serie: het laat alleen nog maar de gestalte van Jezus zien. Al het andere is nu weggelaten. En als u goed kijkt dan ziet u dat de verteller Jezus schildert, maar dat niet alleen, hij laat tegelijkertijd de Eeuwige oplichten als hij zegt: Ik, die met u spreek, Ik ben. De naam van de Eeuwige aan Mozes bekendgemaakt: Ik ben. De Naam van de Eeuwige in de gestalte van Jezus aan de Samaritaanse vrouw bekendgemaakt: Ik ben. Hij die jou en mij zoekt in Geest en in waarheid. Begrijpt u nu, waarom dit gesprek bij de bron plaatsvindt?

Eigenlijk moet u nu even teruglopen naar het begin daar bij die bron van levend water en dan alles nog eens op uw gemak bekijken. Gewoon op uw eigen tempo. Sichar, weet u nog, die naaste plek. Houd elkaar daarom wel een beetje in het oog. Het zou zonde zijn als er iemand zou verdwalen.

Godzijdank Amen.